

La cultura al país dels antiherois

Això era que volava jo cap a Holanda perquè havia de fer un cert sermó literari a la universitat d'Utrecht (sermó que va resultar una mica frustrat, però em van convidar a la millor cervesa que he begut mai, que la fabriquen els monjos de la Trapa). En l'avió, pensava jo en la literatura holandesa, que ningú no la coneix ni tan sols sap si n'hi ha, i que de la cultura holandesa sabem que va produir grans pintors, Frans Hals, Rembrandt i Ruysdael i després Van Gogh i Piet Mondrian, però com si no haguera produït res més. O si és que la cultura holandesa són les vaques, el formatge i els dics, els tulipans i els molins de vent, les cases dels burgesos, i la Philips, les bicicletes i la reina, Unilever i Royal Duth, els canals i la Nationale Nederlanden, assegurances de vida. Deu ser que, com que tenen tantes coses per anar segurs pel món com a holandesos, no necessiten ni literatura ni cultura, perquè sense això ells ja saben perfectament qui són, i els altres també sabem perfectament qui són ells. Sabem que són la gent que va fer la primera verdadera revolució burgesa, els que es van escapar de Felipe II i dels Habsburg, el primer imperi comercial, els de les vaques, els formatges, els molins, els dics, la Philips i la Royal Dutch. Ningú no els confondrà mai amb uns altres. De manera que, segurament, no necessiten molta literatura, i no van gens fanàtics per la llengua.

Llavors, com si algú m'haguera llegit el pensament, passa l'hostessa amb els diaris, jo li demane un *Herald Tribune*, i allà, un suplement dedicat a Holanda —just el dia que jo hi anava— em trobe un article del degà de lletres de la Universitat d'Amsterdam. L'article duia el mateix títol que aquest. Holanda, diu el professor Herman Pleij, deu la seua existència al comerç internacional. Vivim en un delta pantanós sense primeres matèries, però amb excel·lents facilitats per al

transport. De manera que ací sempre han estat els mercaders els que han governat la botiga, no l'església ni l'aristocràcia ni els prínceps: els cavallers no podien ni passejar a cavall, perquè no hi havia prou terra seca, i a peu tothom és més o menys igual. Així, gràcies a la necessitat del comerç, aquest país de ciutadans sempre ha estat el més internacional de tots, i el coneixement de llengües estrangeres és un bé comú i sagrat. Està molt bé, pensa el degà, però potser que n'hem fet un gra massa, de tot això. Per exemple, fa cosa d'un any el ministre d'educació va proposar sense embulls que les classes a les universitats holandeses es donaren en anglès: és més pràctic, i l'única manera de tenir una presència internacional, va dir el ministre. L'escàndol va aturar aquest intent de suïcidi cultural... però la proposta havia estat possible.

Per molt que es siga o vulga ser ciutadà del món, escriu el degà Pleij, és obvi que això només es pot fer a partir de la pròpia identitat cultural, i de la llengua que li dona forma i l'expressa. I tanmateix, els holandesos ens llancem per tot el món a fer negoci, i ens deixem la cultura a casa. Deu ser que la cultura no és rendible, no es menja i no figura als llibres de comptabilitat. Per això, quan la fira del llibre de Frankfurt va invitar Holanda (i Flandes) a protagonitzar l'edició de 1993, el govern inicialment va dir que no, que era massa car: cinc milions de

dòlars, i no valia la pena. Ara sembla que ho han arreglat, però sense ganes. (En aquest país pobre i meridional nostre, una proposta

així ens hauria fet tocar el cel amb les mans, hauria estat el deliri, i tots els milions serien pocs, supose, perquè som sobretot llibres i literatura, no Rembrandt ni Philips ni vaques ni reina en bicicleta). ¿Però és que els holandesos, es pregunta el degà, tenen vergonya de la seua cultura? No és això. Es que a Holanda el credo és anar per feina i no fer-se notar, ser gent normal i ordinària, començant per la reina, i no mostrar cap orgull, ni personal ni col·lectiu.

El problema, però, és que la cultura no és cap cosa ordinària. És una cosa que pot despertar orgull i admiració, i això, a més de ser perillós, no és bo per als negocis: el comerç és pràctica que demana la màxima discreció possible. De manera que ja va bé que deixem estar els escriptors, que són gent fora del comú, i ens conformem amb l'èxit dels nostres futbolistes, herois d'estar per casa i personal ben ordinari. Aquesta és més o menys la teoria del professor Pleij, però jo en tinc una altra. Que els holandesos tenen una garantia tan sòlida i tan ferma de la pròpia *identitat i distinció* —història, molins, comerç, Philips, vaques i reina— que no els cal reforçar-la amb allò que els altres anomenem "cultura". Gaudeixen en pau i amb bona fama de tot allò que els fa ser el que són. No necessiten assegurar-se la vida a base de llengua i literatura. No per falta i defecte, sinó perquè tenen massa de tot. No perquè siguin enemics dels herois, sinó, simplement, perquè no tenen cap necessitat.

Joan F. Mira